

Szenvedélyes viszonyok

— és némi jótékony pedagógia

A Szegedi Balet vezetői — nyilatkozataik szerint — tudatos elhatározással ezúttal többféle tájékozódási pontot kínálnak föl a közönségnek, mint eddig bármikor. A baletten kívüli művészeti ágakban mutatnak fogódzókat, abban a reményben, hogy mi a nézőtérben könnyebben jutunk el az általuk művelt modern táncszínházhoz. Megkedveljük, értjük, befogadók leszünk. Mint Imre Zoltán többször is aláhúzza, ez a törekvés nem jelent művészi megalkuvást; nem feladni kívánják azt a látásmódot és művészi gyakorlatot, ami a sajátjuk, hanem népszerűsíteni — a szó eredeti, jó értelmében. Sikerült? Az az érzésem: igen. A szenvedélyes viszonyok című balettestet melegen fogadta a közönség.

Minden bizonnyal segítettek az irodalmi és zenei „fogódzók”, ám maga a színpadi tánc, Imre Zoltán és Lőrinc Katalin (m. v.) egyfelvónásos művei is meglepően igéző hatást tettek. Ezekben a mi hosszú ideje romantikátlan mindennapjainkban olybá tűnt a romantikát elevenítő színpad (még ha a szegény Kísszínházban is), mint csepp nektár; már-már elfeledt édes íz a mindenféle keserek kényeszerű napi fogyasztása közepette.

Állítólag ilyesmiért (is) érdemes színházba menni: *maszkot, modort, lélekállapotot cserélhetünk* — mint tette volt oly gyakran amaz ádázul romantikaellenes nagyromantikus, *maga Johann Wolfgang úr*. Kinek képzeletbeli tollával oly érzékletesen írta a hozzá hasonlón sokmaszkú, sokféle pózban hiteles magyar, *Szentkuthy Miklós*: „*Könyvnyű a szimpla embernek (átkozott legyen, aki itt gúnyra gondol!) nyílt orcával járni, de mit csinálnak a kissé sokaságosan összetett Johann Wolfgangék?*” (Arc és álarc.)

A Goethe-regény címét — *Vonzások és választások* — kölcsönző, Mendelssohn és Muszorgszkij zenéit használó Imre Zoltán-balet romantikus szenvedélyképeiben és egész mozdulatanyagában az a szóban kifejezhetetlen feszültség a legmegkapóbb, amit a modern ember talán leginkább még a tradicionális dzsesszben képes megérezni. A kötött formák ismétlődése és formavilág minduntalan széttörése; a másolás és az improvizáció a tanult fegyelem és a természettől való (?) gáttalanság; az arisztokratikus kulturáltság és hagyománytiszteltet, meg a korlátozást nem ismerő disz-

seket halmozzon. A dramaturgikus műben refrénszerűen ismétlődő örök megfejthetlenségek, ezek a mélyen emberi, és mindenkor aktuális kifürkészhetlenségek az alkotó szavaival a következők: „*Mi az az erő, ami az ember érzelmeit manipulálja, sokszor saját meggondolása ellen? Mikor — és mikor nem, miért és miért nem engedjük át magunkat ennek az erőnek? Miért vágyunk a fájdalomra, amely a reménytelen szerelemmel jár? Hol maradnak az északok?*”

Mindez lehet afféle közönségcsalogatásra való, némileg pedagógizáló téma-megjelölés. Az alkotó azonban a modern táncszínház nyelvén beszél, melyet magas színvonalú tudással-technikával rendelkező együttes hoz elénk. *Élményszerűen*. Pataki, Bodor Johanna, Sárközi Attila, Péntek Kata, Juronics, Zarnóczay, illetve Prepeliczay, *Fekete Hedvig, Mátó Éva* ötletek Anyegin-beli arcokat. Csajkovszkij-zenére; s a modern vizuális élményhez zenei és irodalmi reminiscenciák társulnak oly szerencsésen, hogy okunk van mondani: a bevezetőben változó baletvezetői tudatos pedagógia — talán jó út.

(Sulyok)

„Nem kell mindig nagyot alkotni...”

Születésnap beszélgetés Varga Mátyással

Varga Mátyás 1930-ban — vagyis 60 évvel ezelőtt — írta alá első szerződését, éppen a szegedi színházban. Kisebbségi megszakítással azóta folyamatosan van jelen a magyar színházi életben. Negyvennyolc évig a budapesti Nemzeti Színház volt kenyéradó gazdája, s 1936 óta a Szegedi Szabadtéri Játékok állandó vendége. A diszlettervezés a néző számára a látatás, az elhitetés, az illúziókeltés művésze. Hogy e mesterség mennyire praktikus alapokon nyugszik, az csak akkor derül ki a laikus számára, ha a szakma olyan nagy öregjével nyílik alkalma beszélgetni, mint a 80. születésnapját ünneplő Varga Mátyás.

— A diszlettervezés kiszolgáló ipar. Mint ahogy a színház is nagyüzem. Diszletter, ha úgy jön ki a lépés, a semmiből is tudni kell előteremteni. Az elmúlt évadban például a szegedi színház Hamupipókéja közel egymillió forintba került. Gregor, belenézve a költségvetésbe, egyik nap rémülten szólt utánam: „Csinálj nekem kérlek egy Sevillait százezerből mert kiürült a kassza.” S én egy csomó félredobott raktári diszletteradékból kreáltam egy jelzesszerű diszlettert 89 ezerért...

— Ebben a szakmában tilos az álmodozás?

— Nem jellemző. Persze ez nem jelenti azt, hogy le kellene mondanj az érdekes megoldásokról, újításokról. 1935-ben, mikor a Nemzetibe kerültem, első feladatom mellé a mindenki által bámult és tisztelt Odry Árpád „Zuhant a nyakamba”. Alig mertem a színe elé kerülni. Miklós Jenő: Bulyai című darabját tűzték műsorra, s nekem olyan elképzelésem született, ami jócskán elütött a megszokottól, a XIX. századból örökölt megoldásoktól. Körhorizontot terveztem az addig divatos, egyszerű háttér és oldalkulisszák helyett. Szólólag, nagy térben, az égen vetített felhőkkel. Odry, legnagyobb meglepetésemre elfogadta a tervet. Az előadás után egy kritikus azt írta: fiatal tervezőt avattunk, kár, hogy a rendező nem használta ki az újszerű diszletteradta lehetőségeket...

— Mindig ilyen könnyen el tudja fogadtatni elgondolásait?

— Van egy módszerem. Megpróbálok megelőzni a rendezőt. Nagyon korán elolvasom a darabot, s lelkiismeretesen készülök. A Nemzetiben többször rajtakaptam Major Tamást azon, hogy a próbák kezdetén még nem olvasta el a darabot, csak a dramaturg által kivonatolt anyagot ismerte. Ak-

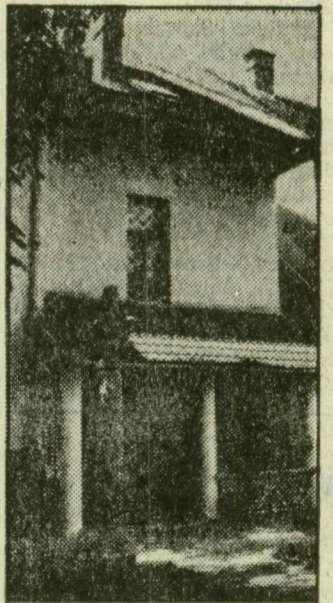
kor úgy tálaltam neki ötleteimet, mintha erről már beszélünk volna. Egyébként nem csak a rendezővel kell együtt gondolkodni. A színház kollektív műfaj, s a színpad környékén tevékenykedő munkásoknak egy kicsit ezermesternek kell lenniük. A barlanglakástól az úrállomásig, mindent elhihető formában kell odavarázsolni a néző elé.

— Az illúziókeltésnek biztosan vannak alapfogásai...

— Igen, de ahhoz, hogy a csoda létrejöjjön, keményen meg kell tanulni például az ábrázoló geometriát, a perspektívát. S nem árt jó festőnek lenni. S persze az embernek hetekig, hónapokig kell magában hordoznia a művet. Az utcán, a villamoson. Álmomban sokszor operadallamokat dúdlok, vagy arra ébredek, hogy énekelek.

— Az imént Majort emlegette, róla sok mendemonda kering a szakmában.

— Ő olyan volt, mint egy trapézáncos. Ugrott, repült, hol ide, hol oda, nem vette lelkére a dolgokat. Persze okos volt, tudta, mikor kell illegálisba vonulni, a lyukas zászlót kitűzteni, vagy

vádbeszédet tartani. Ugyanakkor remek színész volt, jól ismerte Moliere-t. Párizsban a Sorbonnon ösztöndíjasként együtt tanult Rajk Lászlóval és Kovács Aladárral, aki melleleg Horthy unokaöccse volt, s a Nemzeti igazgatójaként is tevékenykedett évekig. Major édesanyja Papp Mariska színésznő köszöntötte virágcsokorral Horthy Miklóst, mikor az fehér lovon bevonult a Gellért Szálló elé. Major Szalasiék idején, az illegáltságban kommunisztává lett.

— Ugy tudom, '56-ban Sinkovitsra, Bessenyeire és Önrre bízták a Nemzeti vezetését. Később ebből nem származott kellemetlensége?

— Nem. A megtorlás engem elkerült. Nem úgy, mint szegény Timár Józsefet, akit — mert valahol elszalvatta a Szózatot — Majorék kirúgtak a színházból. Büntetésből több évet töltött el Sztálinvárosban egy építkezésen. Maklárty Zoltán hangosan elsírta magát azon a társulati ülésen, ahol kimondták Timárra az ítéletet. Elérzékenyüléséért őt is meghurcolták. Melleleg, október 23-án a Bem-szoborhoz jómagam Kovács Andrással filmrendezővel vonultam, kart karba öltve. Róla tudni kell, hogy akkor meggyőződéses kommunista volt. Az események után Gellért Endrét szerették volna a Nemzeti igazgatójának kinevezni. Sajnos, az ő idegeit kikézték az események, s egy óvatlan pillanatban öngyilkos lett. Major pedig színházigazgató.

— Ön az utóbbi két év-tizedben, felesége révén is szegedivé vált. A városnak egy gyönyörű házat és gyűjteményt adományozott.

— A Rózsadombon volt egy kis telkünk, pechünkre éppen a Czinege elvtárs villája mellett. Miután a miniszter lak közelébe se szagolhatott senki, a területet zárolták. Húsz évig semmit sem kezdhettünk vele, azon kívül, hogy az adóját fizettük. Mikor Czinege lelépett, a telket eladtuk, és azon vettük a szegedi házat.

Mi kell ahhoz, hogy egy diszlettervezőt 80 éves korában is foglalkoztassanak?

— Talán folyton megújulni. Alázzal nyúlni a témához. Tudni: nem kell mindig nagyot alkotni. A darabot, a színpadot, a színházat kell szolgálni. (Kepeinken: Muszorgszkij Hoanscsinájának diszletterve és a kiállítóház udvara)

Pacsika Emilia

Meghívó egy teaházba

Elegünk van a klubokból! Apám két barátjával nézelődött a Hősök terén 1950 tavaszán. A 12 éves fiúk bámulták a felvonulás előkészületeit. Odalépett egy rendő: „Kérem, elvtársak, oszloplanak! Csak semmi illegális gyülekezés!”

Évekkel később unottan ásitottam az ütőtörő-klubfoglalkozásokon. Nem értettem, hogy miért kell KISZ-tagnak lenni. Manipulálták tudatunkat az egyetemi klubokban is.

Elegünk van a klubokból! — Nem félsz az érdektelenségtől? — kérdeztem Szilvási Csabát (27 éves), a most nyitó Bibliatéka irodalmi teaház fiatal házigazdáját. — Hat éve álmodoztam erről. Hiányzik társadalmunk intézményrendszeréből a „diacér”, a beszélgetőforum, amely szerintem nélkülözhetetlen az egészséges személyiség kialakulásához. Az ember társadalmi lény, ez az élet sava-borsa, ezért reménykedem!

— Miért a Bibliatéka nevet választottad? — Sokan nem ismerik a Biblia értékeit, és meglepődnek egybevágásán a világirodalom nagy tanításaival. A név könyvet, tehát gondolatátvitelt jelent. Minden nagy műalkotás része a Bibliának, e „tárolóba-tékába” hívom vendégeinket!

— Kiket vársz, és milyen szervezeti kerettel?

— Önképzőkörtől nyugdíjasklubig, gyerektanítástól irodalmi körig mindenki megtalálja programját. Előadások és beszélgetések Hétfőtől csütörtökig délután 5-től fél 10-ig, vasárnaponként 3-tól este 7-ig.

— Kik a munkatársaid? — Tizenöt egyetemista és főiskolás szervezi a programokat. Meghívunk tanárokat,

költőket, írókat, orvosokat, lelkészeket, de diákok is tartanak előadásokat.

— Hol tudjátok ezt megvalósítani?

— Ez volt talán a legnehezebb, hiszen egy helyiséget megvenni, vagy akár csak bérelni, nagyon sokba kerül. A Radnóti gimnázium mellett, a volt pártházban sikerült végül kibérelni egy 150 fős szuteréntermet.

— Ma indultok. Mit emelnél ki a kínálatból?

— Nagy várakozással tekintek az egyetemi előadók sorozataira. Ezeket így nevezhetném: „*Ami kimaradt a tanrendből*”. Fontosnak tartom a keddenkénti egészségnevelési klubot, az ételbemutatókat. Végül, érdekesnek ígérkezik a „*Karácsonyi ötletbörze*”.

E HETI PROGRAM:

December 3., hétfő, 17 órától: ifjúsági klub — *Az önismeretről*. Beszélgetések — búvárkodás — vers, zene. Vezetik: Urbán Erika és Ribári Zoltán. 19 órától: irodalmi kör — „*A semmi ágán...*”. József Attila-előadás után beszélgetés.

December 4., kedd, 17.30 órától: *Egészség — életmód — konyha*. Ételkészítés és szaktanácsadás: Kovács Viktória.

December 5., szerda: Társalgókör — Mi a boldogság? Videó: A Biblia a boldogságról, dr. Reisinger János.

December 6., csütörtök, 19 órától: Filozófiakör — *I. Kant, Isten és logika*. Előadó: Gauss András filozófiatörténész.

December 9., vasárnap, 15 óra: Bibliáról gyermekeknek. Vezetik: Urbán Erika és kollégái. 17 órától: *Merre halad a történelem?* *Mi a Biblia?* Előadó: Szilvási Csaba.